

Budapest nagykávéház

Részlet a szerző
legújabb művéből

Naprendszerünk a világűrben van, ez bizonyos, bár hogy a világűr micsoda, azt talán maga Einstein sem tudja.

Naprendszerünk középpontja a Nap. Ez egy óriási izzó gömb s ennek a gömbnek bolygói vannak, melyek a saját tengelyük körül forognak s a Nap körül keringenek.

A bolygók különböző nagyságúak, számuk, ha igaz, kilenc, ezeknek egyike a Föld. A naprendszerünkön kívül eső világ teljesen ismeretlen előttünk, hiszen még azt sem tudjuk, hogy a világűr véges-e, vagy végtelen, de a naprendszerünkön belül való világról is ugyancsak hiányosak az ismereteink. Nem tudjuk például, hogy a Marson, vagy a többi bolygón van-e élet. Az azonban bizonyos, és mindannyiunk számára az, hogy a Földön eleven lények élnek, növények, állatok és emberek, sőt az emberek számáról is van megközelítő fogalmunk. Körülbelül kétezer millió él, dolgozik, termel, fogyaszt, élvez és szenved ebből a fajtából.

Magyarország földünk felületének aránylag kicsiny része, területe kilencvenháromezer négyzetkilométer, lakosainak száma csaknem kilenc millió. Fővárosa az országnak Budapest, a Duna mindkét partján, egymillió lakossal; legnagyobb utcája ennek a városnak az úgynevezett »nagykörút« s ezen a nagykörúton tündöklik, él, virul a Budapest nagykávéház. Hogy a nagykörútnak melyik részén, azt talán nem is szükséges megmondani.

Amint azonban eddig egész önkényes rövidséggel elmondtam, már akörül is vannak némi bajok. (Mi lesz majd a többivel, amit még el kell modanom!) A világűr végességének vagy végtelenségének kérdését már említettem. Hogy öröktől fogva való-e a világ, vagy hateres és egynéhány száz éves, ennek a kérdésnek kényes voltára csak célzok. Hogy a föld gömbölyű, hogy a saját tengelye körül fordul minden huszonnégy órában egyet s a nap körül kering — ez sem általánosan elismert igazság, mert vannak, akik szerint a föld tányéralakú. Sőt vannak, akik tudják, hogy a föld gömbölyű, forog és kering, — de e tudomásukat titokban tartják s mást tanítanak. Vannak, akik tiltakoznak az ellen, hogy növényt, állatot, embert, csak úgy »élőlények« elnevezéssel egy kalap alá fogjunk. Vannak olyanok is, akik a homlokukat ráncolják, a szemüket félig behunyják s nehéz gondolatokkal terhesen néznek, amikor olyan szót olvasnak, hogy »termel«, s rögtön valami gyanújuk támad a szöveggel szemben.

De, miként, ha valakit elüt az autó és eltörik a lába, akkor nem az a baja, hogy a segítségére sietők közül az egyik szem-

füles embertársa kilopta a zsebéből a pénztárcáját, de még az sem, hogy szerelmese nem válaszolt a legutóbb írt levelére, hanem csakis a lábtörés a komoly baj, legalább egyelőre, — úgy mindazok a bajok, amelyeket a mindenséggel, a Földdel s lakóival kapcsolatban megemlítettem, eltörpülnek a nagy, az igazi baj mellett, amelyet ugyancsak megemlítettem már, amikor azt írtam le a kétezermillió emberről, hogy : szenved.

Az emberek szenvedésében tudtommal senki sem kételkedik. Persze csak addig nem, amíg a szenvedésről csupán általánosságban beszélünk. Mert mihelyt tüzetesen akarunk foglalkozni ezzel a szenvedéssel s kérdéseket vetünk fel, hogy : valóban mindenki szenved-e ; egyformán szenvednek-e a szenvedők, vagy különböző mértékben ; életérzésüket a szenvedés határozza-e meg, vagy talán öröm és szenvedés kiegyenlítőn egészíti ki egymázt ; mindig úgy volt-e, hogy szenvedtek az emberek, vagy csak manapság szenvednek a kelleténél is túlságosabban ; örökké fognak-e szenvedni, vagy eljön majd egyszer a boldogság kora is ; mondom, ha ilyen kérdéseket vetünk fel s a kérdésekre feleleteket keresünk, akkor megint bajok vannak s szinte kilátástalannak mutatkozik, hogy a várható feleletek közmeignyugvást keltsenek. Hát még ha a szenvedés okait kutatjuk ! Arról meg éppen nem is szólva, hogy mit kell tenni s lehetne-e egyáltalában valamit tenni.

Körkérdéseket nem intézhetünk mind a kétezermillió emberhez. Ilyesmire talán még a Színházi Élet sem vállalkozhatna. Általános népszavazást sem rendezhetünk a földgömbön s különösen haszontalan lenne valami általános községenkénti nyílt szavazással próbálkoznunk. Valami mód mégis kínálkozik arra, hogy az embereknek a saját szenvedéseikről, illetve az egész emberiség szenvedéseiről való nézeteit megismerjük. Kifejeződnek e nézetek az irodalomban, a hírlapokban, a hivatalokhoz intézett kérvényekben, a magánlevelekben, a beszélgetésekben, az elleshető mozdulatokban, kihallgatható sóhajokban és átkokban, sírásban, komor és riadt tekintetekben, arcjátékban, vállrándításban, alvás közben végzett forgolódásban s nyögésben. Mindezeknek a jeleknek, megnyilvánulásoknak, bizonyítékoknak felületes ismerete után is meg lehet állapítanunk, hogy : az emberek szenvednek ; nem egyformán, hanem ki jobban, ki kevésbé, de sokan vannak olyanok is, akiknek az élete, talán túlzás nélkül, egyetlenegy hosszú szenvedés. Kevésbé bizonyos, de valószínű, hogy az emberi szenvedés az utóbbi egy-két évtized alatt felfokozódott. És úgy látszik, hogy az emberek maguk a szenvedéseik összességeit úgy nevezik, hogy : nyomorúság. A tudományosabbak a gazdasági élet válságáról beszélnek. Vannak olyanok, akik a gazdasági viszonyok fontosságát tagadják s más, például az emberi lélekben beállott bomlást emlegetnek. Akadnak, akik világrendi törvénynek állítják, hogy az emberek nem lehetnek egyformán boldogok s átlagban mindig is boldogtalanok lesznek, bármilyen külső körülmények között is, — ilyen nézetet vallók, s ez nem érdektelen, leginkább csak azok között

találhatók, akiknek aránylag jól megy a soruk. (Lehet, hogy a nyomorban sínylődők nem is képesek tárgyilagos gondolkodásra).

No de mindegy, vitára csak az okvetetlenkedők hajlamosak. Legyünk a föld bármely pontján s nézzünk szét bármilyen kis körben, a nyugodt, esetleg derűs felszín mögött is nagymennyiségű jajra bukkanunk. Menjünk be akármikor, mondjuk ezerkilencszáz-harmincöt július harmadikán este a Budapest nagykávéházba. Ez egy előkelő kávéház. Szép, nagy, villanyfényes, tiszta, jó, óriási ablakokkal, — minden kedvezőt el lehet róla mondani. Hogy drága, az is csak azt jelenti, hogy kifogástalanul finom benne minden. Az alakja olyn, mint a nyomtatott L betűé. Persze nem mint egy közönséges L betűé, hanem mint egy stilizálté, olyané, amelyiknek mindkét szára igen vastag, de különösen az alsó, fekvő szára. Ebből az L betűre való utalásból már tudni lehet azt is, hogy a kávéház sarokházban van. Igen, a hosszabbik keskenyebb részének az ablakai egy mellékutcára nyílnak, a szélesebb, rövidebb részéé pedig a körútra. Július harmadikán nyár van, meleg van, a déli hő a Meteorologiai Intézet jelentése szerint — benne áll az esti lapokban — harminc Celsius-fok volt, a kávéház ablakainak nagy része tehát nyitva van, sőt a körúti rész nagy nyitott ablaka most az ajtó, a bejáró. Hétköznap, szerdai napon, kevesen vannak a kávéházban. Annál jobb, legalább könnyebben áttekinthető az a negyvenegynéhány ember, akik közül harminchat a terraszon ül.

Autarkia Németországban. „A Führer és a Duce autarkia-politikájának következményei komolyak és súlyosak. Mindenekelőtt a pöttermékek használata az életstandard leszállítását vonja maga után. Majdnem mindent lehet előállítani — érceken kívül — de csak ha a költségek nem számítanak. Angolországban pl. egész banánszükségletünket bizonyos összegért üvegházakban termelhetnénk, de a nép természetesen nem vehetne banánt. Ugyanígy lehet Németországban szintetikus kaucsukot (gummikerekek számára) vagy benzint kőszénből előállítani, ennek eredménye azonban az lenne, hogy senki sem vásárolhatna autóbilt a hadseregen kívül.“ Times.

Kultúra és intellektus:

— Ha azt a szót hallom, hogy kultúra, a revolveremhez kapok.
(Johst, a Harmadik birodalom legnagyobb költője.)

... Intellektus! Félre ezzel a gonosz szóval, félre rikító zsidó bélyegével, Az igazi német lelkiségű férfi sohasem szabad, hogy „intellektuel“ legyen!
(1935-ös Plischke évkönyv.)